

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหา

๑. ปัญหาเกี่ยวกับอาคารและที่ตั้ง หอสมุดประชาชนของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เพียง ๕๔.๗๖% เท่านั้นที่มีอาคารหอสมุดเป็นเอกเทศ นอกจากนั้นต้องอาศัยสถานที่ราชการอื่น ๆ เช่น แผนกศึกษาธิการ สโมสรข้าราชการ เป็นต้น อาคารหอสมุดเหล่านั้นมักเป็นอาคารเก่า ชำรุดทรุดโทรมและไม่ค่อยอยู่ในย่านชุมชน หอสมุดประชาชนของเทศบาลนครกรุงเทพไม่มีปัญหาเรื่องอาคารหอสมุด หากแต่มีปัญหาเรื่องที่ตั้งหอสมุด กล่าวคือหอสมุดประชาชนทั้ง ๔ แห่งตั้งอยู่ไกลกันเกินไป ไม่กระจายไปทั่วเขตเทศบาล ทำให้ประชาชนภายในเขตเทศบาลที่อยู่ชานเมืองไม่ได้รับบริการของหอสมุด ที่ตั้งอาคารหอสมุดประชาชนของเทศบาลนครธนบุรีไม่เหมาะสมเพราะอยู่ภายในบริเวณวัด ทำให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปไม่ค่อยเข้าไปใช้หอสมุดนอกจากพระภิกษุสงฆ์ ส่วนหอสมุดประชาชนของ กรป. กลาง และโครงการหอสมุดพัฒนาชนบทของกรมการพัฒนาชุมชนอาศัยอยู่ตามศูนย์พัฒนาการเคลื่อนที่ ศูนย์เยาวชน บ้านผู้นำในเขตพัฒนาชุมชน ศาลาวัด ศาลาประชาคม เป็นต้น

๒. ปัญหาเกี่ยวกับฐานะทางกฎหมายของหอสมุดประชาชน ฐานะทางกฎหมายของหอสมุดประชาชนต่ำมาก กล่าวคือหอสมุดประชาชนของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษามีฐานะเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งในแผนกการศึกษาประชาชน หอสมุดประชาชนของเทศบาลนครกรุงเทพมีฐานะเป็นแผนกในกองสวัสดิการสังคม ฝ่ายการศึกษาและสวัสดิการสังคม เทศบาลนครกรุงเทพ ส่วนหอสมุดประชาชนของเทศบาลนครธนบุรี ของกรป.กลาง และของกรมการพัฒนาชุมชนนั้น ยังไม่มีฐานะทางกฎหมายแต่อย่างใด

๓. ปัญหาเกี่ยวกับบรรณารักษ์และฐานะของบรรณารักษ์ หอสมุดประชาชนยังมีบรรณารักษ์ดำเนินการหอสมุดไม่พอเพียง หอสมุดประชาชนจังหวัดแม้ว่าจะมีบรรณารักษ์

ครบทุกแห่ง แต่เพียง ๓๖.๓๖% เท่านั้นที่มีฐานะเป็นบรรณารักษ์จิตอาสาสมัคร นอกนั้นเป็นลูกจ้างประจำ ส่วนของสมุดประชาชนอำเภอเพียง ๘.๖๓% ที่มีบรรณารักษ์จิตอาสาสมัคร ๒๑.๓๒% มีบรรณารักษ์ประเภทลูกจ้างประจำ ของสมุดประชาชนอำเภออีก ๓๐.๐๘% ยังไม่มีบรรณารักษ์ต้องอาศัยข้าราชการอื่น ๆ ใดแก่ครู เจ้าหน้าที่ในแผนกศึกษาธิการ เป็นต้น ทำหน้าที่แทนบรรณารักษ์ วุฒิของบรรณารักษ์มีส่วนทำให้ฐานะของบรรณารักษ์ต่ำ นั่นก็คือบรรณารักษ์ของสมุดประชาชน ๘๓.๐๘% มีวุฒิสามัญเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (มัธยมปีที่ ๖ เดิม) ๕๐.๘๕% ที่ไม่มีวุฒิทางบรรณารักษ์ศาสตร์เลย เพียง ๘๘.๒๘% ที่ได้รับวุฒิปริญญาตรีจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ต่อมาแนวคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการจะได้ออกทางส่งเสริมให้บรรณารักษ์มีฐานะสูงขึ้น โดยวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษ์ศาสตร์ในระดับ ป.กศ.ต้น และกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ได้พยายามขอตำแหน่งบรรณารักษ์สามัญชั้นตรีให้ก็ตาม ทำให้บรรณารักษ์ค่อยมีวุฒิสูงขึ้น แต่ฐานะทางกฎหมายยังคงต่ำอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ไม่อนุมัติตำแหน่งบรรณารักษ์ตรีให้ อันเนื่องมาจากฐานะของห้องสมุดที่เป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งในแผนการศึกษาประชาชน การที่ ก.พ.ไม่อนุมัติตำแหน่งบรรณารักษ์ตรีให้ เป็นสาเหตุที่ทำให้บรรณารักษ์โยกย้ายงานอยู่ตลอดเวลา ห้องสมุดประชาชนของเทศบาลนครกรุงเทพฯ มีปัญหาในด้านการขาดแคลนบรรณารักษ์ ขณะนี้มีบรรณารักษ์เพียง ๒ คนที่มีวุฒิปริญญาตรีและอนุปริญญาบรรณารักษ์ศาสตร์ กับปริญญาตรีบรรณารักษ์ศาสตร์ ฐานะทางกฎหมายของบรรณารักษ์นั้นเป็นได้เทียบเท่าบรรณารักษ์โท ห้องสมุดประชาชนของเทศบาลนครธนบุรีใช้ครูช่วยราชการ ส่วนห้องสมุดของกรมการพัฒนารัฐบาลและของ กรป.กต.ดงนั้นไม่มีบรรณารักษ์ดำเนินการ นอกจากอาศัยเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการนั้น ๆ ทำหน้าที่บรรณารักษ์

๘. ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จะกล่าวว่าห้องสมุดประชาชนของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา มีหนังสือไม่พอเพียงนั้นไม่ถูกต้องนัก ความจริงแล้วห้องสมุดประชาชนไม่มีปัญหาเรื่องจำนวนหนังสือ โดยเฉลี่ยแล้วห้องสมุดประชาชนมีหนังสือภาษาไทยแห่งละ ๑,๒๓๒ เล่ม วารสารภาษาไทยแห่งละ ๑๘ รายการ ห้องสมุดประชาชนร้อยละ

๔๐.๕๕ มีหนังสือภาษาอังกฤษ คัดเลือกแห่งละ ๑๑๕ เล่ม ร้อยละ ๖๕.๒๐ มีวารสารภาษาอังกฤษ คัดเลือกแห่งละ ๕ ชื่อ ปัญหาที่มีอยู่ว่าหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขาดสมดุลย์ ไม่ทันสมัย ด้าหลัง ร้อยละ ๗๕ ได้มาจากผู้บริหาร

๕. ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ หอสมุดของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษามีปัญหาในด้านงบประมาณไม่พอกับการดำเนินงาน กล่าวคือนับแต่เริ่มจัดจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ หอสมุดทุกแห่งได้รับงบประมาณเท่า ๆ กัน ต่อมากรมสามัญศึกษาพิจารณาเห็นว่าการจัดสรรเงินเช่นนั้นหอสมุดแต่ละแห่งได้รับเงินน้อย จึงใช้วิธีการใหม่ซึ่งทำให้หอสมุดอำเภอถูกตัดเงินช่วยเหลือหมด กงได้รับแต่หอสมุดระดับจังหวัดเท่านั้น โดยแบ่งออกเป็น ๔ อันดับ แห่งละ ๑๐,๐๐๐ บาท ๓ จังหวัด แห่งละ ๗,๐๐๐ บาท ๑๒ จังหวัด แห่งละ ๕,๐๐๐ บาท ๒๑ จังหวัด และแห่งละ ๓,๐๐๐ บาท ๓๕ จังหวัด พ.ศ. ๒๕๐๘ จึงเริ่มให้ความช่วยเหลือหอสมุดอำเภออีก ๒๐ อำเภอ ๆ ละ ๒,๐๐๐ บาท พ.ศ. ๒๕๑๐ เพิ่มขึ้นเป็น ๔๐ อำเภอ อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นก็นับว่ายังไม่เพียงพอที่จะดำเนินงานหอสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ

๖. ปัญหาเกี่ยวกับงานทางด้านเทคนิคและบริการ เนื่องมาจากบรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีได้รับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์โดยตรง แม้จะได้เคยผ่านการอบรมทางบรรณารักษศาสตร์จากสมาคมหอสมุดแห่งประเทศไทยบ้าง จากกระทรวงศึกษาธิการบ้างก็ตาม มีผลทำให้มีปัญหากับการคัดเลือกหนังสือ การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ คือหอสมุดประชาชนอีกประมาณ ๔๕% ยังไม่ได้จัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการแต่อย่างใด สำหรับทางด้านบริการ มักจะเปิดบริการให้อ่าน แต่ชั้นหนังสือยังคงเป็นชั้นปิดเป็นส่วนมาก การนำความคิดใหม่ ๆ ทางบรรณารักษศาสตร์มาใช้ยังไม่ค่อยมี

๗. ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายหอสมุด ปรากฏว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับหอสมุดแต่ประการใด จึงมีผลทำให้หอสมุดประชาชนมีปัญหาทั้งในด้านการบริหารงานและการดำเนินงานนับแต่ฐานะทางกฎหมายของหอสมุด งบประมาณ ฐานะของบรรณารักษ์ ตลอดจน

จนการจัดบริการต่าง ๆ

๘. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานห้องสมุดประชาชน แม้ว่ากองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา จะได้ออกประกาศใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนตั้งแต่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๔ ก็ตาม แต่การจะปรับปรุงหรือยกฐานะของห้องสมุดประชาชนให้ไต่ตามมาตรฐานนั้นยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ เพราะขาดความเข้าใจจากหน่วยราชการอื่น เช่นสำนักงานประมาณและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และงบประมาณไม่พอเพียง ดังนั้นมาตรฐานห้องสมุดประชาชนนี้ไว้เพื่อพิจารณาว่า ห้องสมุดประชาชนควรจะได้รับปรับปรุงตามมาตรฐานเท่า นั้น แต่มีอุปสรรคหลายประการในการดำเนินการปรับปรุงห้องสมุดประชาชน

๙. ปัญหาเรื่องบุคคลากรดำเนินการทางส่วนกลางและส่วนภูมิภาค บุคคลที่รับผิดชอบดำเนินงานห้องสมุดประชาชนของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษานั้น ได้แก่หัวหน้าแผนกการศึกษาประชาชน และเจ้าหน้าที่ในแผนกการศึกษาประชาชน กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ซึ่งล้วนแต่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้งสิ้น ทำให้ไม่มีความสามารถที่จะให้คำปรึกษาแนะนำแก่บรรณารักษ์ที่มีปัญหาได้ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

ข้อเสนอแนะ

๑. อาคารห้องสมุดและที่ตั้ง

๑.๑ ห้องสมุดประชาชนควรมีอาคารเป็นเอกเทศ ไม่ควรเป็นส่วนหนึ่งในอาคารของหน่วยราชการอื่น ๆ เพราะทำให้ประชาชนไม่กล้าเข้าไปใช้ห้องสมุด

๑.๒ ควรตั้งอยู่ในย่านชุมชน การคมนาคมสะดวก ไม่อยู่ในตรอกซอย ควรอยู่ในที่ที่เห็นง่ายและปลอดภัยสำหรับชุมชน

๑.๓ ลักษณะของอาคารควรถูกต้องตามแบบแผน (functional) และอากาศโปร่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างพอเพียง

๑.๔ ควรมีครุภัณฑ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่นโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ โต๊ะจ่ายรับ คู่มือวารสารนิเทศสารและหนังสือพิมพ์ คู่มือรายการ คู่มือสมุดภาคให้พอเพียง

๑.๕ ควรให้มีเนื้อที่สำหรับเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ และมีเนื้อที่สำหรับผู้ใช้งาน ประมาณ ๒๕ ตารางฟุตต่อ ๑ คน

๒. กฎหมายห้องสมุดและการเงิน เพื่อที่จะให้ห้องสมุดประชาชนบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่จะให้บริการอย่างดีแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา นั้น รัฐควรรอกกฎหมายห้องสมุดขึ้น (the enactment of a national library law) เพื่อที่จะให้

- รัฐมีหน้าที่ต้องจัดบริการห้องสมุดประชาชนแก่ผู้ใช้ให้ทั่วถึง
- รัฐต้องมีหน้าที่ให้เงินอุดหนุนแก่ห้องสมุดในการให้บริการ
- เทศบาลหรือสุขาภิบาลมีหน้าที่ต้องให้เงินอุดหนุนแก่ห้องสมุด
- รัฐมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินเกี่ยวกับการสร้างอาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์ นอกเหนือจากเงินที่จำเป็นสำหรับการให้บริการ^๑

๒.๑ กระทรวงศึกษาธิการและเทศบาลควรจะร่วมมือกันให้เงินอุดหนุนแก่ห้องสมุดประชาชน ดังเช่นห้องสมุดประชาชนอำเภอหาดใหญ่ เทศบาลเมืองอำเภอหาดใหญ่ให้เงินอุดหนุนในด้านการจัดบริการ การสร้างอาคาร เป็นต้น

๒.๒ สำหรับเงินที่ใช้ซื้อหนังสือ วารสารใหม่ ๆ นั้น ดร. เกดเพนค์ ไค้เคยเสนอไว้เมื่อ ๑๒ ปีที่แล้วว่า ห้องสมุดแต่ละแห่งควรจะได้รับอย่างน้อย ๕,๐๐๐ บาทต่อปี^๒ ซึ่ง

^๑ Unesco, Development of Public Libraries in Latin America; the Sao Paub Conference, op. cit., p. 174.

^๒ Gelfand, op. cit., p. 48.

นับว่ายังไม่พอ ห้องสมุดจะได้รับเงินค่าซื้อหนังสือมากขึ้นกับจำนวนประชากร ประมาณ ๑๐ บาทต่อผู้ใช้ ๑ คนต่อปี (ห้องสมุดประชาชนเมืองเคลลี ได้รับเงินค่าซื้อหนังสือ ๓ รูปี (๕ บาท) ต่อผู้ใช้ ๑ คน)^m ในกรณีห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก ควรจะได้รับเงินค่าซื้อหนังสือมากกว่า

๓. การบริหารงานห้องสมุดและอัตรากำลังบรรณารักษ์

๓.๑ กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาปรับปรุงและยกระดับฐานะของหน่วยห้องสมุดประชาชน แผนกการศึกษาประชาชน กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ขึ้นเป็นกองห้องสมุดประชาชน กรมสามัญศึกษา เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ซึ่งจะคงขยายปริมาณงานและการบริการออกไปอีกอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ และให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้ใช้ทุกระดับการศึกษา

๓.๒ กองห้องสมุดประชาชนควรขออัตรารับราชการจากสำนักงบประมาณ โดยกำหนดตำแหน่งของบรรณารักษ์เป็น บรรณารักษ์ตรี โท เอก และพิเศษ และให้มีฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ โดยเป็นข้าราชการฝ่ายวิชาการ เช่นเดียวกับตำแหน่งครู อาจารย์ และให้มีโอกาสเลื่อนวิทยฐานะได้ ในกรณี ก.พ. ควรออกเป็นกฎ ก.พ. ว่าด้วยการกำหนดตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน เช่นเดียวกับตำแหน่งวิชาการอื่น ๆ และประกาศใช้ใน ราชกิจจานุเบกษา ด้วย

๓.๓ อัตรากำลังของบรรณารักษะนั้น ในต่างประเทศพิจารณาตามจำนวนประชากรที่ห้องสมุดให้บริการ โดยถือว่าบรรณารักษ์ที่มีวุฒิ ๑ คน สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ ๒,๐๐๐-๒,๕๐๐ คน และควรมีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ๓ คนต่อบรรณารักษ์ที่มีวุฒิ ๑ คน สำหรับ

^m Frank M. Gardner, The Delhi Public Library; an Evaluation Report. Unesco, 1957 (Unesco Public Library Manuals, 8), p. 25.

ในประเทศไทยนั้น โดยคิดตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของสหพันธ์สมาคมห้องสมุดระหว่างประเทศ (I.F.L.A.)^๕ ห้องสมุดขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเทศบาลที่มีประชากร ๒๐,๐๐๐ คนขึ้นไป ควรมี

บรรณารักษ์ ๑ คน   วุฒิปริญญาโท บรรณารักษศาสตร์
 ผู้ช่วยบรรณารักษ์ ๔ คน   วุฒิตำปริญญตรี บรรณารักษศาสตร์
 เสมียน ๑๕ คน   วุฒิตำปริญญานอย ม.ศ. ๓ พิมพ์ดีด
 ภารโรง ๒ คน

ห้องสมุดประชาชนขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลที่มีประชากรระหว่าง ๗,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ คนนั้น ควรมี

บรรณารักษ์ ๑ คน   วุฒิตำปริญญตรี บรรณารักษศาสตร์
 ผู้ช่วยบรรณารักษ์ ๒ คน   วุฒิตำปริญญานอย ป.กศ. บรรณารักษศาสตร์
 เสมียน ๘ คน   วุฒิตำปริญญานอย ม.ศ. ๓ พิมพ์ดีด
 ภารโรง ๑ คน

ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล ที่มีประชากรไม่เกิน ๗,๐๐๐ คน ควรมี

บรรณารักษ์ ๑ คน   วุฒิตำปริญญานอย ป.กศ. บรรณารักษศาสตร์
 ผู้ช่วยบรรณารักษ์ ๑ คน   วุฒิตำปริญญานอย ป.กศ. บรรณารักษศาสตร์
 เสมียน ๒ คน
 ภารโรง ๑ คน

---

^๕ International Federation Library Association. Public Library Standards. Draft Standards for Submission to the Public Libraries Section. p. 20. (Mimeographed)

๓.๔ กองห้องสมุดประชาชนควรทำหน้าที่เป็นศูนย์บรรณานุกรม (Bibliographical Center) เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการทำสัทธิของหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ เพื่อทราบว่าห้องสมุดใดมีหนังสือชื่อใดเป็นการลดค่าใช้จ่าย เพราะไม่จำเป็นต้องซื้อหนังสือซ้ำ อาจจะมีระหว่างห้องสมุดใดก็ตามห้องสมุดนั้นอยู่ใกล้กัน

๔. กองห้องสมุดประชาชนควรจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตัวอย่าง ที่ประเทศอินเดีย ให้ความสำคัญร่วมมือขององค์การยูเนสโก และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ทดลองจัดห้องสมุดประชาชนตัวอย่างขึ้น คือ Delhi Public Library นับว่าได้ผลดีมาก กล่าวคือสามารถจัดบริการให้แก่ประชาชนทุกระดับการศึกษาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แม้แต่ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและผู้เชี่ยวชาญก็ได้รับบริการนี้เป็นอย่างดี เนื่องจากห้องสมุดมีหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ห้องสมุดตัวอย่างนี้เป็นศูนย์กลางของห้องสมุดสาขาอีกหลายแห่ง มีหนังสือ ๒๒,๖๕๐ เล่ม ทั้งภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ ให้บริการยืม บริการแก่เด็ก บริการอ้างอิง และช่วยการค้นคว้า และบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ มีบรรณารักษ์มีวุฒิ ๕ คน เสมียนประจำ ๑๕ คน เสมียนทำงานบางเวลา ๒๑ คน ได้รับงบประมาณปีละประมาณ ๒๕๕,๕๗๒ รูปี หรือคิดเป็นเงินไทยประมาณ ๗๗๘,๗๑๖ บาท^๖

แม้ว่าไทยจะได้เคยทดลองจัดห้องสมุดตัวอย่างมาแล้วตามข้อเสนอของ ดร.เกลเฟนด์ และตามข้อเสนอของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการก็ตาม^๗

^๕ Gardner, op. cit., p. 20.

^๖ Public Libraries for Asia; the Delhi Seminar, Unesco, 1956 (Unesco Public Library Manuals, 7), p. 162.

^๗ Gelfand, op. cit., p. 49.

^๘ "รายงานการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ ๒/๒๕๐๖," (๕ กุมภาพันธ์, ๒๕๐๖), หน้า ๔

แต่ก็ไม่ได้รับผลสำเร็จเช่นในประเทศอินเดีย ดังนั้นกองห้องสมุดประชาชนน่าจะเฝ้าทดลองจัด
ขึ้นอีกในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานคร โดยจัดให้สามารถที่จะให้บริการแก่ประชาชนทุกระดับ
การศึกษา มีใจแต่เพียงให้ประชาชนเข้าไปอ่านหนังสือประเภทนวนิยายเพื่อความเพลิดเพลิน
เท่านั้น หากแต่ต้องสามารถให้บริการแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยตามวัตถุประสงค์ของห้องสมุด
ประชาชน คือเพื่อการศึกษา เพื่อให้ความรู้ เพื่อความซาบซึ้งในสุนทรียศาสตร์ เพื่อการค้นคว้า
วิจัย และเพื่อสันตนาการอีกด้วย ซึ่งควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๔.๑ ลักษณะของอาคารห้องสมุดควรให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ สะอาด โปร่ง
อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างพอเพียง ตั้งอยู่ในย่านศูนย์กลาง

๔.๒ ให้มีครุภัณฑ์และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่นโต๊ะ เก้าอี้ ชั้น
เก็บหนังสือ โต๊ะรับจ่ายหนังสือ ตู้วางวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ ตู้บัตรรายการ ตู้
เก็บกฤตภาค ให้พอเพียง

๔.๓ ให้มีหนังสือ วารสาร โสตทัศนวัสดุอื่น ๆ ที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการ
การของผู้ใช้ทุกระดับการศึกษา และให้มีจำนวนมากพอ ปกติมักจะคิดตามจำนวนประชากรที่
ห้องสมุดให้บริการ คือควรมีหนังสือ ๒-๓ เดมต่อผู้ใช้ห้องสมุด ๑ คน ดังที่สหพันธ์สมาคมห้อง
สมุดระหว่างประเทศ (I.F.L.A.) ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานห้องสมุดประชาชน ดังนี้

จำนวนประชาชน (คน)	จำนวนหนังสือต่อผู้ใช้ ๑ คน (เดม)	จำนวนหนังสือ (เดม)
๓,๐๐๐-๕,๐๐๐	๓	๙,๐๐๐-๑๕,๐๐๐
๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐	๓-๒	๑๕,๐๐๐-๔๐,๐๐๐
๒๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐	๒	๔๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐

และทุกปีควรมีหนังสือเพิ่มขึ้นอีก ๒๕-๓๐% และจำหน่ายหนังสือเก่าตามสมควร
ราว ๑๐% สำหรับวารสารและหนังสือพิมพ์ควรมี ๒๐ ชื่อต่อผู้ใช้ ๑,๐๐๐ คน

๘ I.F.L.A., op. cit., p. 11-5.

๔.๔ ควรมีคณะกรรมการห้องสมุดซึ่งประกอบด้วยประธานคณะกรรมการที่ไ้
รับการแต่งตั้งจากกระทรวง และมีกรรมการประกอบด้วยบุคคลจากเทศบาล จากกระทรวง
และจากผู้นำในท้องถิ่น โดยบรรณารักษ์เป็นเลขานุการ เพื่อเป็นผู้วางนโยบายในการบริหาร
งานและดำเนินงานห้องสมุด

๔.๕ บรรณารักษ์หัวหน้าควรมีวุฒิต่ำอย่างน้อยปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์
และควรมีผู้ช่วยบรรณารักษ์อย่างน้อย ๔ คน ซึ่งมีวุฒิต่ำอย่างน้อยปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์
รับผิดชอบในแผนกส่งข้อ แผนกจัดหมู่หนังสือ และทำบัตรรายการ แผนกตอบคำถามและช่วยการ
คนควา และบรรณารักษ์สำหรับเด็ก และควรมีเจ้าหน้าที่อื่นอีก ๓ คนตอบบรรณารักษ์ ๑ คน

๔.๖ หนังสือในห้องสมุดตัวอย่างควรจะได้รับการจัดหมู่และทำบัตรรายการ
เพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุด

๔.๗ ห้องสมุดควรเปิดบริการอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๖ วัน ๆ ละ ๗ ชั่วโมง
ควรเปิดบริการในวันเสาร์อาทิตย์

๔.๘ นอกจากบริการให้หนังสือและบริการให้ยืมหนังสือแล้ว ห้องสมุดควร
มีบริการอื่น ๆ อีก ได้แก่บริการตอบคำถามและช่วยการคนควา แนะนำการใช้หนังสือและห้อง
สมุด จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการอ่าน เช่นนิทรรศการ ปรากฏา อภิปราย ฉาย
ภาพยนตร์ เล่านิทาน เป็นต้น

๕. ควรมีการจัดระบบห้องสมุดประชาชน โดยให้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเป็น
ห้องสมุดกลาง และห้องสมุดประชาชนอื่น ๆ ภายในจังหวัดเดียวกันเป็นห้องสมุดสาขา การ
จัดระบบนี้ควรเป็นประเภทให้ความร่วมมือกันในด้านให้บริการ (Cooperative System)
ดังนี้

๕.๑ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดซึ่ง เป็นศูนย์กลางควรจะจัดทำสมุดรายนามของหนังสือ
ในห้องสมุดประชาชนภายในระบบเดียวกัน

๕.๒ ควรจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ออกไปให้บริการแก่ประชาชนภายในจังหวัด

๕.๓ ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียนที่ตั้งภายในจังหวัดเดียวกัน

ควรให้ความร่วมมือกัน เช่นจัดบริการแนะนำการอ่านให้แก่เด็กเรียน ไล่แก่ เถาณิตาน ฉาย ภาพยนตร์ เป็นต้น เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจการอ่านมากขึ้น

๖. การบริการ

๖.๑ หอสมุดประชาชนควรเปิดบริการอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๖ วัน ๆ ละ ๗ ชั่วโมง และควรเปิดให้บริการในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดอื่นแทน

๖.๒ ตู้และชั้นหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ควรเป็นชั้นและตู้เปิด เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้

๖.๓ ควรจัดบริการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่นบริการเถาณิตาน บริการตอบ ปัญหาในวันเด็ก จัดนิทรรศการในวันพิเศษต่าง ๆ ไล่แก่วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้สนใจในกิจกรรมของหอสมุดและหนังสือมากขึ้น การจัดบริการเหล่านี้ถือเป็นการประชาสัมพันธ์หอสมุดที่ดี

๗. มาตรฐานหอสมุดประชาชน

กระทรวงศึกษาธิการควรจะแก้ไขปรับปรุงมาตรฐานหอสมุดประชาชนให้ทันสมัย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อใช้เป็นมาตรการในการปรับปรุงกิจกรรมหอสมุดประชาชน.